

ҚАРАҚАЛПАҚ ТИЛИ МЕНЕН САҢЛЫ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ БАЙЛАНЫСЫ

Ахмед Айтмуратов

Қарақалпақ мәмлекетлик университети таяныш докторанты

Аннотация: В данной статье рассматривается проблема формирования инновационной компетентности будущих педагогов на основе цифровых технологий.

Ключевые слова: цифровые технологии, инновация, инновационная компетентность, инновационная компетенция будущего педагога, компетенции, инновационные компетенции.

Abstract: This article considers the problem of the formation of innovative competence of future teachers based on digital technologies.

Key words: reflection, competence, reflective competence, development of reflective competence, competencies, innovative competencies.

Заманагөй раўажланыў дәўиринде дүнья жәмийетшилиги жаңа басқышқа көтерилгенлиги ҳеш кимге сыр емес, бул басқышта инсаният жаңадан жаңа табысларға ериспекте. Бул табыслар қатарына информациялық технологиялық тараўларындағы жүдә үлкен болып атырған жаңалықлар киреди. Заманагөй технологиялар бир жерде тоқтап қалмайды. Ол үзликсиз жетилисип барғаны сайын нызамшылық тийкарлары да беккемленип бара береді. Презентимиздин 2018-жыл 19-февральдағы «Хабар технологиялары ҳәм комуникациялары тараўын және де жетилиситириў ис иләжлары ҳаққында»ғы Пәрманы тезлик пенен раўажланып атырған дәўир талабына сәйкес түрде өз ўақтында қабыл етилген әҳмийетли хўжет. Мәмлекетимиздин кейинги раўажланыўы санлы технологиялардың раўажланыўына тиккелей байланыслы болыўы сөзсиз. Себеби жәмийет раўажланыўында әсиресе экономика тараўында санлы экономиканы раўажландырыў зәрүрлиги бүгинги күннің талабы десек қәтелеспеймиз.

Сонлықтан да, хәр бир илим өзиниң өзине тән өзгешелигин ашыўда категориялық жантасыўларды, түсиниклерге анықламаларды толық бериўди талап етеди. Илим технологияға өтиўдин хәзирги басқышында атамаларды дурыс қолланыў жүдә әҳмийетли есапланады. Себеби, халықаралық атамаларды қарақалпақ тилине аўдармалаў үлкен шеберликти талап етеди. Тийкарғысы дыққат пенен қараў есапланады. Егерде аўдармалаў процесслеринде сол бир түсиниктиң мазмунын толық ашып бере алмасақ, ол ўақтында адамлардың дүньяны өзлестириў процесинде қыйыншылықларға дус келиўи пайда болады [1]. Хәзирги күнде шекем шет ел тиллеринен жүдә көп атамаларды аўдармалаған

болсақ, айырымлары тиккелей аудармаланғанлығын көрсек болады. Заманагөй хабар технологияларының мазмұнын изертлеуі хәзирги қарақалпақ тил илими ушын оғада әхмийетли есапланады. Себеби шет тилинен кирип келген сөзлерди анализлегенде сөзлер хәр қыйлы контекслерде бир қанша мәнислерди аңлататуғынлығын есапка алыу керек.

Ғәрезсизликке ерисип, раўажланған мәмлекетлер қатарына қосылғаннан соң, жас санаат тармақлары раўажлана баслады. Санлы технологияларға айрықша итибар қаратылды. Кейин мобил байланыслар хызмети қәлиплести. Жергиликли телерадио еситтириулер жасалма жолдастан пайдаланған ҳалда эфирге жиберилди, халық интернет тармағынан пайдаланыу имканиятына ийе болды. Улыўма алғанда, санлы технологиялар жәмийетимиздиң ушын жүдә көп абзаллықларға ийе. Буған коммунал төлемлерден пайдаланыу имканиятын арттыруу да киреди. Санлы технологияларды жәмийет тараўларына қолланыу, жәмийеттеги социаллық турмысты жеңиллестиреди. Узыннан узақ нәўбетлердиң сапластырылыуы, кредитлерди алыуда қағазбазлықларды болыуы хәм басқа да кемшиликлерди сапластырууға имканият береди. Сонлықтан да, санлы технологиялардан халық хәзирги күнде күнделикли турмысында үзликсиз пайдаланбақта. *Мәселен идентификация, ресурс, алгоритм, интерфейс, диаграмма хәм диапазон* сыяқлы терминлери жәмийет турмысында кең түрде ушыраспақта. Оларға тоқталып өтсек *идентификация* бул тармақ системаларының өз-ара байланысын көрсетиу ушын қолланылады. Ал *ресурс* дегенде бир пүтин мағлыўматлар базасы есапланады. Буннан басқа *алгоритм* термини болса, белгили бир машқалалардың шешилиу жолын аңлатады. *Интерфейс* термини болса, белгили бир инструкциялардың комплексин аңлатады. *Диаграмма* термини болса белгили бир мағлыўматлардың графикалық сүүретлемесин көрсетиуши түсиник есапланады. *Диапазон* термини болса қандай да бир предметлер арасындағы белгили бир ара қатнасты көрсетеди. Усыған уқсаған терминлердиң жәмийет турмысында кең қолланылыуы олардың түпкиликли мәнислери ашыуды талап етеди. Сонлықтан да санлы технологияларға байланыслы илимий жұмысларда тиллик өзгешелик мәселеси хәм соның менен бирге сол атамалардың мазмұнын дурыс ашып беріу жәмийет турмысы ушын оғада әхмийетли есапланады. Раўажланған санлы технологиялар жәрдемінде жәмийеттиң тәлим, медицина, банк хызметлер тарауы, аўыл хожалығы, хабар алмасыу, транспорт логистикасы хәм күнделикли хожалық тараўлары тез пәт пенен раўажланбақта.

Искерликтің хабар қурам бөлегине итибар күшейгенлиги себебли, «хабар технологиялары» атамасын түрли дәрежедеги жүдә көп текстлерде (илимий ислер, норматив хұжжетлер, ис қағазлары, оқыу материаллары хәм басқалар) табыу мүмкин. Санлы технологиялар яки хабар технологиялары атамасынан пайдаланыуда төмендеги жағдайлар көзге тасланады: Кең мәнисінде, гетероген

объектлердің «топтамалары» яки «комплексleri» арқалы анықлау. Түрлі тәриптерде бир неше түрлі тар мәнисинде. Жаңа хабар технологиялары, компьютер хабар технологиялары атамаларын синоним сыпатында ислетіу, компьютер мәнисинен тысқарыда пайдаланыуды шеклеп өтиу. Коммуникация технологиялары хәм хабар коммуникация технологиялары түсиниклери менен өз-ара байланысларды көрсете алмау. Көплик яки бирликте тәрипленгенде атаманың қолланылыуының турақсызлығы сезиледи.

Санлы экономика бул бөлек искерлик түри болмай, бул тийкарынан исбилерменлик, санаат объектлери, хызмет көрсетиудің жаңа түри дегенди аңлатады. Санлы атамасы усы тараудың барлық хабар технологияларынан үнемли пайдаланыуды аңлатады. Егер әпиуайы экономикада материаллық нәрселер тийкарғы ресурс есапланса, санлы экономикада бул қайта исленетуғын хәм де узатылатуғын хабар, мағлыұматлар болады.

Жәмийетте компьютерлестиріу процесслери жүдә тез пәт пенен әмелге асырылмақта. Компьютер, телекоммуникация хәм санлы аудио-видео технологиялар турмысымызға еле де көбирек кирип, бизлердің жасауымызға өзиниң үлкен тәсирин тийгизбекте. Бунда тәбийий, тилимизге көплеген түрлес сөзлер қосылады. Усы сөзлердің айрымлары қарақалпақ тилине өз-өзинен кирип келген хәм еле әдебий тилдің лексикалық бирликлери есапланбайды. Өзиниң узақ тарийхында қарақалпақ тили хеш қашан ХХ әсирдеги илимий раўажланыу хәм жаңа технологиялардың пайда болыуы әсириндегидей болып әхмийетли өзгерислерди басынан өткермеген. Қарақалпақ тилиниң сөз байлығын сезилерли дәрежеде толтықтыруу жаңа сөзлер яки неологизмлар себебли жүз береди. Сөзликти байытыу да ески сөзлердің жаңа мәнислери пайда болыуы нәтийжесинде жүзеге келеди [1-9].

Компьютер, телекоммуникация хәм санлы аудио-видео технологиялардың жедел раўажланыуы менен бир қатарда тийисли терминология да раўажланады хәм қәлиплеседи. Тил илими алымларының пикирине көре, он жыл алдын қарақалпақша есаплау хәм дәстүрлеуи терминологиясы үш мыңға жақын лексикалық бирликлерден ибарат еди. Усы раўажланыудың актуаллығы илимий технологиялар раўажланыуының хәзирги басқышында қарақалпақ тили сөзлигиниң бай фондын өзгертиу хәм толықтырууға ең көп тәсир көрсеткен компьютер, телекоммуникация хәм аудио-видео терминологиясы екенлиги менен түсиндириледі. Сөйлесиуде де, арнаулы сөзлик де өзгермекте, жаңа атамалар пайда болмақта. Бул кубылыстың унамсыз тәрепиде бар әлбетте, көп сөзлер тилимиздің сақланыуына унамсыз тәсир көрсетеди, оны халықтың көпшилиги ушын түсиниксиз қылып қояды. Сол себебли усы терминологиялардың аудармалық өзгешеликлерин үйрениу жүдә әхмийетли [10-29].

Биз бул мақаламызда қарақалпақ тилинде компьютерлер, телекоммуникациялар хәм санлы технологияларды өз ишине алған атамалардың қәлиплесіуі, раўажланыуы хәм өзгешеликлерин көріп шығамыз. Бунда биз төмендеги бир қатар ұазыйпаларды қоямыз: бириншиден; машқаланың мазмунын түсинип алыу, екиншиден; машқаланың хәзирги жағдайын түсиніу, үшіншиден; атамалардың мазмунын ашып беріу, төртиншиден; тийкарғы усылларын көріп шығыуларды өз ишине алады.

Машқаланы үйреніу даўамында төмендегилерди есапқа алыу жүдә үлкен әхмийетке ийе. Бириншиден, соңғы он жыллықларда күнделикли пайдаланатуғын техниканың жедел раўажланыуы оның ислеуі менен байланыслы тийисли норма хәм көрсетп материалларын тиллер аралық узатыу көлеминің сезилерли дәрежеде артыуына алып келеди. Соның ушында олардағы атамаларды қарақалпақ тилине аўдарыу, тийисли терминологиялық системаларды қәлиплестириу принципери хәм усылларын ислеп шығыу зәрүрлиги туўылады [30-49]. Бизиң дәўиримизде қарақалпақ тили санлы терминологиясында тармақланған мәнислер системасына ийе болған бир қатар лексикалық бирликлерден пайдаланыу менен байланыслы. Үшиншиден, аудио-видео технологиясы атамаларын аўдармалаўда тийисли текстлерде улыўма қабыл етилген қарақалпақша терминологиялық эквивалентлерине ийе болмаған шет тиллердеги көп санлы лексикалық бирликлердиң бар екенлигин есапқа алыу керек. Көбинесе оларды аўдармалаўда жоқарыда айтып өтилген басқа усыллардан пайдаланыу кем ушырайтуғын болса да, гүзетиу принципи қолланылады. Телекоммуникация системалары күнделикли турмыста пайдалантуғын техникалар салыстырмалы түрде жақын он жыллықларда кең тарқалды. Бул болса, өз нәўбетинде усы тараўға хызмет көрсететуғын терминологиялық бирликлер санының тез көбейіуине алып келди [50-80].

Улыўмаластырып алғанда санлы технологиялар тарауы менен байланыслы атамаларды және де лингвистикалық анализлеуге жәрдем береді. Және де соны айтып өтиу керек санлы технологиялар жоқарыда көрсетип өткен өзгешеликлер тийкарында раўажланады. Бул раўажланыўда инсанлардың қарым-қатнас қуралы яғный тил менен де өз-ара байланысқан. Сонлықтан да заманагөй санлы технологиялардың раўажланыуында тилдиң орны айрықа екенлигин есапқа алыу мақсетке муўапық болады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЯТЛАР:

1. Колин К.К. Информационные проблемы социально-экономического развития общества. // Проблемы социальной информатики. - М.: 1995 – с 26
2. Авербух К.Я. К определению основных понятий терминоведения // Теоретические проблемы научно-технической терминологии и принципы перевода. - Омск, 1985. - с. 252

3. Борисова Л. И. О переводном эквиваленте в научно-техническом переводе// Текст в языке и речевой деятельности (состав, перевод, автоматическая обработка). —М., 1987. -с. 33-43
4. Развитие определений "информатика" и "информационные технологии" / И.А.Мизин, И.Н.Синицын, Б.Г.Доступов, В.Н.Захаров, А.Н.Красавин / Под ред. И.А. Мизина. - М.: ИПИ АН СССР, 1991. – с. 12.
5. Большой энциклопедический словарь. – М. 1999-2000. URL: http://www.zipsites.ru/slovari/bolshoi_enc_slovar/
6. Konis A. Yusupov. Studying Forms of Teaching Karakalpak Poetry at Academic Lyceums. Eastern European Scientific Journal. Germany. Ausgabe, 3-2018. 72-75.
7. Юсупов К.А. Повышение интереса учащихся к литературе на основе анализа художественных произведений. «Наука и Общество» журнал, №2 2018, стр.32-34.
8. Юсупов К.А. Изучение внеаудиторных работ по каракалпакской литературе в академических лицеях «Наука и Общество» журнал, №3 2018, стр.36-38.
9. Юсупов К.А. Эбдимурат Атажановтың дөретиўшилиқ устаханасы. «Әмиўдәрья» журналы, №5, 2018, 68-75.
10. Konis A. Yusupov. Studying Karakalpak Poetry in Academic Lyceums by Various Methods in Class. Eastern European Scientific Journal. (ISSN 2199-7977). Germany. Ausgabe, 1-2019. 83-85.
11. Юсупов Қ. Толыбай Қабулов дөретиўшилигин үйрениў. «Әмиўдәрья» журналы, №3, 2019, 55-64.
12. Юсупов К.А. Конысбай Камалов дөретиўшилигин үйрениўдиң гейпара мәселелери // *Ilim ha'm ja'miyet*. Нукус давлат педагогика институты журналы. – Нукус, 2019. – №4. – Б. 94-98. (13.00.00. №3)
13. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде драмалық шығармаларды интерактив технологиялар менен оқытыў // *Муғаллим хәм үзликсиз билимлендириў*. – Нөкис, 2019. – №6/1. – Б. 4-8 (13.00.00. №20).
14. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде Т.Қабуловтың өмири хәм лирикасын үйрениў // *Ilim ha'm ja'miyet*. Нукус давлат педагогика институты журналы. – Нукус, 2020. – №1. – Б. 106-110 (13.00.00. №3).
15. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде лирикалық шығармаларды таллаў // *Қорақалпоқ давлат университети ахборотномаси*. – Нукус, 2020. – №1. – Б. 181-184 (13.00.00. №13).
16. Yusupov K.A. Scientific and theoretical foundations of teaching Karakalpak literature at academic lyceums // *Journal of Critical Reviews*. (ISSN 2394-5125). – Vol 7, Issue 7, 2020. – №1. – P.P. 349-354
17. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде Т.Қайыпбергенов дөретиўшилигин оқытыў методикасы // *Ilim ha'm ja'miyet*. Нукус давлат педагогика институты журналы. – Нукус, 2020. – №2. – Б. 100-103

18. Yusupov K.A. Akademik litseylarda qoraqalpoq adabiyoti // Til va adabiyot ta'limi. – Toshkent, 2020. – №6. – Б. 40-41 (13.00.00. №8).
19. Yusupov K.A. Methods of teaching literary material at academic lyceums according to the program // Academicia. An International Multidisciplinary Research Journal (India). (ISSN: 2249-7137). – Vol. 10 Issue 5, 2020. – P.P. 1628-1634 (Impact Factor: SJIF 2020= 7,13).
20. Юсупов К.А. Академиялык лицейлерде Ө.Хожаниязов дөретиўшилигин үйрениў // Пim ha'm ja'miyet. Нукус давлат педагогика институту журналы. – Нукус, 2020. – №1. – Б. 32-35. (13.00.00. №3)
21. Юсупов К.А. Академиялык лицейлерде прозалык шығармаларды таллаў // Қорақалпоқ давлат университети ахборотномаси. – Нукус, 2020. – №3. – Б. 304-308 (13.00.00. №13).
22. Юсупов К.А. Изучение художественных произведений в академических лицеях // Til va adabiyot ta'limi. – Toshkent, 2021. – №3. – стр. 78-80 (13.00.00. №8).
23. Yusupov K.A. Curricula for teaching karakalpak literature. // Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal <https://saarj.com>. Academicia ISSN: 2249-7137 Vol. 11, Issue 5, May 2021, Стр. 1069-1074. Impact Factor: SJIF 2021 = 7.492, 10.5958/2249-7137.2021.01525.1
24. Yusupov K.A. Scientific and methodological problems of studying karakalpak literature. //Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR) <https://www.tarj.in>. ISSN: 2278-4853 Vol 10, Issue 5, May, 2021. Стр. 585-590. Impact Factor: SJIF 2021 = 7.699. 10.5958/2278-4853.2021.00451.1
25. Юсупов К.А. Изучение творчества Чингиза Айтматова в академических лицеях // Til va adabiyot ta'limi. – Toshkent, 2021. – №7. – стр. 52-53 (13.00.00. №8).
26. Yusupov K.A. Problems of artistic psychologism in Karakalpak prose. Philosophical Readings XIII.4 (2021), pp.2054-2060.2054 10.5281/zenodo.5584439. Info@philosophicalreadings.org
27. Юсупов К.А. Научно-методических основы преподавания каракалпакской литературы. Internaional Scienfiic Jounal Theoretical & Applied Science p-ISSN: 2308-4944 (print) e- ISSN:2409-0085 (online) Year: 2021 Issue: 11. Pp. 362-371. <http://T.Science.org>.
28. Юсупов К.А. Педагог шайыр лирикасы ҳам тәлим-тәрбия мәселелери // Пim ha'm ja'miyet. Нукус давлат педагогика институту журналы. – Нукус, 2021. – №4. – Б. 100-102. (13.00.00. №3)
29. Юсупов К.А. Өсербай Әлеўовтың лирикасын үйрениў. «Әмиўдәрья» журналы, 2021, – №4, – Б. 63-68.
30. Юсупов К.А. Развитие устной культуры учащихся на уроках литературы // Til va adabiyot ta'limi. – Toshkent, 2022. – №1. – Б. 70-71

31. Yusupov K.A. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida qoraqalpoq adabiyotini o'qitish masalalari// Til va adabiyot ta'limi. – Toshkent, 2022. №2. B. 17-18
32. Yusupov K.A. Teaching students the methods of artistic depiction in Karakalpak prose. // Journal of Hunan University (Natural Sciences). Vol. 49. No. 04. April 2022. Page - 590-603.
33. Yusupov K.A. Methods of selection of Karakalpak Novels. // Journal of Positive School Psychology. (Scopus) Volume. 6, No. 4 (2022). Page - 26-30. ISSN: 7152-7159.
34. Yusupov K.A. Learning Discussing the Epic Novels. // Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching. Volume 7 I March 2022. Page - 26-30. ISSN: 2795-739X.
35. Юсупов К.А. Обучение основам письменной речи учащихся. // «PEDAGOGS» international research journal. Volume-7, Issue-1, April-2022. – Стр. 176-181. www.pedagoglar.uz.
36. Yusupov K.A. Theoretical foundations of teaching Karakalpak literature. // GALAXY international interdisciplinary research journal (GIIRJ). ISSN (E): 2347-6915. Vol. 10, Issue 5. May, (2022). PP. – 210-216.
37. Yusupov K.A. Qoraqalpoq adabiyotini o'qitish masalalari // Journal of new century innovations. (WSRjournal.com), Volume - 5, Issue - 6. May, (2022). PP. – 113-122.
38. Юсупов К.А. Изучение произведений писателя на уроках литературы . // Международный научно-образовательный журнал «Образование и наука в XXI веке». Выпуск №26 (том 4), май, 2022. – Стр. 196-201.
39. Yusupov K.A. Methodology for analyzing lyrical works in literature lessons. // Miasto Przyszłości. (**Impact Factor: 9.2**). Vol. 26 (2022). Page - 200-208. ISSN: 2544-980X.
40. Юсупов К.А. Изучение творчества С.Мажитова в школе. //V Международный журнал научных исследований «Научный импульс». Выпуск №1 (том 1), 30 август, 2022. – Стр. 44-50.
41. Yusupov K.A. Methods of Teaching the Works of O.Satbaev in Schools. // Journal of intellectual property and human rights. Vol. 01 Issue. September - 2022. Page – 44-53. ISSN: 2720-6882.
42. Yusupov K.A. Development of Oral and Written Speech of Students in Schools. // Journal of intellectual property and human rights. Vol. 01 Issue. September - 2022. Page – 56-66. ISSN: 2720-6882.
43. Yusupov K.A. of Teaching Karakalpak literature // Central asian journal of literature, philosophy and culture. Vol. 03 Issue: 10 - 2022. Page – 75-85. eISSN: 2660-6828. <https://cajlp.centralastudies.org>

44. Yusupov K.A. Methods of teaching literary material at academic lyceums according to the program / Cutting edge-science. International scientific and practical conference, USA Conference Proceedings, Shawnee, July, 2020. – P.P. 83-87.

45. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде шайыр лирикасын үйрениў. // Илм-фан ва таълимнинг ривожланиш истиқболлари. Республика илмий конференцияси тўплами. – Тошкент: www.openscience.uz, 25 сентябрь 2020 йил. – №6. – Б. 25-28.

46. Юсупов К.А. Академиялық лицей оқуғшыларына К.Мәмбетов повестлериндеги образларды үйретиў усыллары // Уллы устаз ҳаққинда сөз. Илимий ҳәм публицистикалық мақалалар топлами. – Нөкис: Miraziz Nukus, 2020. – Б. 175-181.

47. Юсупов К. Академиялық лицейлерде жазығшылар дөретиўшилигин үйрениў / Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар. Республика 15-қўп тармақли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами. – Тошкент: Tadqiqot, 30 апрел 2020 йил. – Б. 228-230.

48. Юсупов К.А. Академик лицейларда адабиёт дарсларини ўқитиш технологиялари / Илм-фан ва таълимнинг ривожланиш истиқболлари. Республика илмий биринчи конференцияси тўплами. – Тошкент: www.openscience.uz, 27 апрел 2020 йил. – №1. (2-қисм). – Б. 25-28.

49. Юсупов К.А. Изучение лирики Усербай Алеёва / Литература и художественная культура тюркских народов в контексте восток-запад. Материалы **Международной** научно-практической онлайн-конференции Казань, 22-25-октября 2020 г. Стр.348-351.

50. Юсупов К.А. Актуальные вопросы преподавания каракалпакской литературы в академических лицеях / Литература и художественная культура тюркских народов в контексте восток-запад. Материалы **Международной** научно-практической онлайн-конференции Казань, 22-25-октября 2020 г. Стр.352-355.

51. Юсупов К.А. Академик лицейларда қарақалпоқ адабиятини ўқитиш масалалари. // «Ҳэзирги қарақалпоқ филологиясының эҳмийетли мәселелери» атамасындағы халық аралық илимий-теориялық конференция материаллары топлами. – Нөкис: Қарақалпақстан, 2020, 36-42.

52. Юсупов К.А. Образ Айдос бия в каракалпакской литературе. // I International science conference on multidisciplinary research, Abstracts of International Scientific and Practical Conference. Berlin, Germany January 19-21, 2021, стр. 766-769

53. Юсупов К.А. Изучение в современной каракалпакской лирике. / III International science conference on e-learning and education, Abstracts of III International Scientific and Practical Conference. Lisbon, Portugal February 2-5, 2021, стр. 349-353.

54. Юсупов К.А. Изучение творчество Казакбай Юлдашева /V Международная научно-практическая конференция по новым тенденциям в науке и образовании «Theoretical and scientific bases of scientific thought», 16-19 февраля, 2021 г., Рим, Италия, стр. 503-508.

55. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде А.Атажановтың прозасын үйреніу. /VI Международная научно-практическая конференция по фундаментальным наукам, искусству, бизнесу и образованию, интернет-технологиями и обществу. 23-26 февраля, 2021 г., Стокгольм, Швеция, стр. 443-448.

56. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде Аббаз Дабылов лирикасын оқытыу технологиялары. /VI Международная научно-практическая конференция по фундаментальным наукам, искусству, бизнесу и образованию, интернет-технологиями и обществу. 23-26 февраля, 2021 г., Стокгольм, Швеция, стр. 431-432.

57. Юсупов К.А., Юсупов И.К. Академиялық лицейлерде Әжинияз шайыр лирикасын оқытыу технологиялары. /VI Международная научно-практическая конференция по фундаментальным наукам, искусству, бизнесу и образованию, интернет-технологиями и обществу. 23-26 февраля, 2021 г., Стокгольм, Швеция, стр. 437-442.

58. Юсупов К.А. Юсупов И.К. Лирикалық шығармаларды оқытыу методикасы. /VI Международная научно-практическая конференция по фундаментальным наукам, искусству, бизнесу и образованию, интернет-технологиями и обществу. 23-26 февраля, 2021 г., Стокгольм, Швеция, стр. 469-474.

59. Юсупов К.А. Изучение литературных жанров. / VIII Международная научно-практическая конференция «Problems and tasks of modernity and approaches to their solution», 02-05 марта, 2021 г., Япония, стр. 198-203.

60. Юсупов К.А. Изучение творчества Аденбая Тажимуратова в академических лицеях. /IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Иерусалим, Израил, стр. 226-232.

61. Юсупов К.А. Изучение произведения писателя в академических лицеях. // IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Иерусалим, Израил, стр. 233-238.

62. Юсупов К.А. Изучение творчества Кали Жуманиязова в академических лицеях. /IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Иерусалим, Израил, стр. 239-243.

63. Юсупов К.А. Изучение творчества Конысбай Камалова в академических лицеях. // IX Международная научно-практическая конференция «Innovative

technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Иерусалим, Израил, стр. 250-256.

64. Юсупов К.А. Изучение произведения Мамбеталы Кайыпова в академических лицеях. // IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Иерусалим, Израил, стр. 257-264.

65. Юсупов К.А. Организация и проведение педагогической практики в академических лицеях. // X Международная научно-практическая конференция «Topical issues, achievements and innovations of fundamental and applied sciences», 09-12 марта, 2021 г., Португалия: стр. 215-220.

66. Юсупов К.А. Изучать разборы эпических произведений в академических лицеях. /X Международная научно-практическая конференция «Topical issues, achievements and innovations of fundamental and applied sciences», 09-12 марта, 2021 г., Лиссабон, Португалия:

67. Юсупов К.А., Академиялық лицейлерде көркем шығармаларды оқыту технологиялары. /X Международная научно-практическая конференция «Topical issues, achievements and innovations of fundamental and applied sciences», 09-12 марта, 2021 г., Лиссабон, Португалия: стр.237-242

68. Юсупов К.А. Драмалық шығармаларды оқыту ұсыллары. /X Международная научно-практическая конференция «Topical issues, achievements and innovations of fundamental and applied sciences», 09-12 марта, 2021 г., Лиссабон, Португалия: стр. 243-248.

69. Юсупов К.А. Изучение лирика Кунхожа в академических лицеях. /XIII Международная научно-практическая конференция «Development of modern science: theory, methodology, practice», 18-19 марта, 2021 г., Мадрид, Испания: стр. 160-165.

70. Юсупов К.А. Жазыушылардың дәретіушилик психологиясы. / XIII Международная научно-практическая конференция «Development of modern science: theory, methodology, practice», 18-19 марта, 2021 г., Мадрид, Испания: – стр. 180-185.

71. Юсупов К.А. Использование современных педагогических технологий в преподавании каракалпакской литературы / Материалы **Международной** научно-практической конференции. «Татарская литература и культура в контексте взаимодействия национальных литератур и искусств». Казанский федеральный университет, 26-27-марта, 2021 г. Стр.356-362.

72. Юсупов К.А. Изучение творчества Сапа Матчанова. /XV Международная научно-практическая конференция «The world science of modernity. Problems and prospects of development», 25-26 марта, 2021 г., Париж, Франция: стр. 170-175.

73. Юсупов К.А. Инновационные технологии в обучении каракалпакской литературе /Материалы Международной научно-практической конференции.

«Татарская поэзия и культура второй половины XX – начала XXI века». Казань, 26-28 апреля, 2021 г. Стр.341-346.

74. Юсупов К.А. Т.Қайыпбергеновтың «Айдос баба» (Мың тиллаға баҳаланған гелле) драмасын таллау усыллары / «Түркий халықлары фольлары хәм әдебияты тарийхы изертлениуиниң әхмийетли мәселелери» атамасындағы online халықаралық илимий-теориялық конференция материаллары топламы. – Нөкис: НМПИ баспасы, 2021 (27-28-май), – 245-248-бб.

75. Юсупов К.А. Карақалпақ прозасында миллий психологияның сәулелениуи. /«Түркий филологияның әхмийетли мәселелери» атамасындағы халықаралық илимий-теориялық конференция материаллар топламы. Нөкис, «Қарақалпақстан», 2021, 113-118-бб.

76. Юсупов К.А.. 9-класста Б.Қайыпназаров лирикасын таллау. /X Международная научно-практическая конференция «НАУЧНЫЕ ОСНОВЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ПРАКТИКИ», 23-26 ноября 2021 г., Афины, Греция. – 462-466 - бб.

77. Юсупов К.А. Развитие литературной речи и письменного языка учащихся на уроках литературы. “Models and methods for increasing the efficiency of innovative research” a collection scientific works of the international scientific conference (11 Desember, 2021) – Berlin: Copenhagen, 2021. ISSUE– p. 161-165.

78. Юсупов К.А. Қосық теориясын арнаулы изертлеуши алым.. /Инсан қәдири – инсанлар қәлбинде. (илимий, илимий-публицистикалық хәм публицистикалық мақалалар топламы. – Нөкис: Қарақалпақстан, 2022, –151-159- бб.

79. Юсупов К.А. Анализ методика художественного произведения /Сборник материалов Международную научно-практическую конференцию посвященной 60 – летию кафедры «Педагогика» на тему: «Современное общество и педагогическое образование». Казакстан, Нур-Султан, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия университети. 2022 г.Стр.268-271.

80. Юсупов К.А. Адебиат сабақларında оқушлардың дөретiwshilik компетенциyasın rawajlandırıw. /The and analytical aspects of recent research: International scientific-online conference, Part 1, Issue 5: May 31st 2022. www.interonconf.com. Turkiya, Istanbul: pp. 104-109.

81. Юсупов К.А. Эпик асарларини ўрганиш усуллари. / в конференция и публикацию статьи в сборнике «Международная конференция академических наук », 25- сентябрь, 2022. Россия. Стр. 115-126. [https:// doi.org/ 10.5281/zenodo.7111598](https://doi.org/10.5281/zenodo.7111598).

82. Юсупов К.А. Изучение лирических произведений на уроках литературы. /Spain International scientific-online conference: “Solution of social problems in management and economy” Part 1, Issue 2: September 20, 2022. www.conf.com. Spain, Испания: pp. 21-26.

83. Yusupov K.A. Akademiyalıq liceylerde poeziyalıq shıǵarmalardı oqıtıw usılları. /Proceedings of international Conference on Educational Discoveries and Humanities. Vol. 1 No.1 (2022): ICEDH. Texas, USA.pp. 46-58.